

N'toko: Moja trgovina

Če bi v vlogi prodajalke preživeli pet minut, bi vam bilo hitro jasno, da daljnoročna zaposlitev v takšni panogi niti ni mogoča

Mercator pod našim blokom ni bil nikoli idealen. Daleč od tega. Ne le da so bile cene pogosto višje kot v Hoferju ali Lidlu, tudi promet pri blagajni je bil počasnejši in okornejši. Manjkalo je drobiža, kartice niso grabile, kode so bile narobe nalepljene ... Kljub temu so trgovke uživale precejšnje spoštovanje. Poleg upravljanja blagajn so namreč opravljale še drugo, zahtevnejšo nalogo – pogosto so bile edine osebe, s katerimi so nekateri upokojevci v soseski tisti dan spregovorili. Zanje je bil obisk trgovine tudi družabni obred in vpludnostno kramljanje je sodilo k vzdušju. Trgovke so poznale vse ljudi iz bloka, se znale pohecati z lokalnim pijancem, vedele, kaj postreči delavcem med malico, ti pustiti, da prineseš manjkajoči drobiž »naslednjič« ... Med plastiko na policah se je dogajalo tudi nekaj človeškega.

Zadnja leta se je vzdušje začelo spreminjati. Ko vstopiš v trgovino, preprosto čutiš, da nekaj ne štima. Izkušene prodajalke so večinoma izginile, za blagajnami pa stojijo vidno izžeti študenti. Drobne nevšečnosti zdaj sprožajo zoprne reakcije prodajalk (»Katera je spet narobe zaključila?!«) in tudi strank (»A ne boste odprli še ene blagajne?!«). Živčni kupci v vrsti stresajo jezo na zgarane delavke, ki imajo bolj malo razlogov za potrpežljivost – jasno jim je, da čez eno leto ne bodo več v tej službi. Nova »zračna« ureditev prostora je vnesla zmedo in starejši kupci ničesar več ne najdejo na policah, veliko izdelkov pa je z menjavo dobaviteljev izginilo iz ponudbe. Vrste poskušajo krajšati z avtomatskimi blagajnami – peklenjskimi napravami, ki delo blagajničarjev prelagajo na kupca, ga zaslišujejo glede vrečk in kartic, na koncu pa zaštekajo in terjajo reševalno intervencijo. Razdraženi in nezadovoljni obrazi jasno pričajo, da se je v mojem Mercatorju sistem podrl.

Najbrž bi bilo nemogoče pričakovati, da se dolgoletno mešetarjenje na mednarodnem kapitalnem trgu ne bi nekje poznalo. Nekdanji prodajni steber slovenske živilske industrije je najprej postal hipoteka za hrvaškega tajkuna in odlagališče izdelkov

Agrokorporativnih partnerjev na slovenskem trgu, zdaj pa je talec ruske banke. Nič čudnega, da se vodstvo ni ukvarjalo z razvojem storitev in ponudbe, ampak s tem, kako varčevati in lastnikom prikazati kar se da visoko donosnost. Vsi vemo, kako se to počne. Redno zaposlene so zamenjali študenti in agencijski delavci, intenzivnost dela pa se je povečala. Pri trgovini, ki že na začetku ni imela dobro postavljenega sistema, so učinki takšnih potez vidni tudi strankam.

Kupci z nižjimi prihodki smo se obrnili na Lidl, Hofer in druge tuje centre, ki imajo nižje cene in operacijo bolj postavljeno. Tam nas, kadar je vrsta malo daljša, namesto hreščečega: »Metka, prid za blagajno!« avtomatizirani glas po zvočniku prijazno opomni: »Spoštovani kupci, za vas se odpira blagajna 3.« Nasmejana prodajalka s slušalkico v ušesu nam postreže hitro kot robot, zunaj pa imamo na voljo prostrano parkirišče. Vse transakcije so popolnoma brezosebne in vsi ljudje v verigi zamenljivi. Več kot očitno se sistem majhne podblokovske trgovine umika temu velikemu, korporativno upravljanemu trgovskemu kompleksu za poceni nakupe.

Toda za nizke cene in gladkost operacije drago plačujejo delavke. Hoferju, Lidlu in podobnim diskontnim verigam je zgolj uspelo končati proces, okoli katerega se prav zdaj spotika Mercator. Pri velikih trgovcih je kratkotrajna oblika zaposlitve norma, med drugim pa so tudi uvedli »inovativne« načine zaposlovanja za krajši delovni čas in za enako število oddelanih ur plačujejo bistveno nižje prispevke – štiri leta dejanskega dela štejejo le za tri leta delovne dobe. Plače so sicer nekoliko višje, zaradi česar se te službe kažejo kot privlačna rešitev za delavke s slabimi zaposlitvenimi možnostmi. Toda teh nekaj dodatnih evrov se že v naslednjem koraku izkaže za past, ki zvabi zaposlene v hipertekovalni in destruktivni delovni režim, iz katerega prej izstopiš invalid kot pa upokojenec.

Če bi v vlogi prodajalke preživeli pet minut, bi vam bilo hitro jasno, da daljnoročna zaposlitev v takšni panogi niti ni mogoča. Ultrahitro klicanje izdelkov pod neonskimi

lučmi in nenehnim nadzorom nadrejenih, stalno ponavljanje istega zvoka, hlad in tekmovalnost (med delavci in poslovodji različnih enot) so pač na dolgi rok nevzdržni. Le peščica delavk zdrži več kot nekaj let, številne pa imajo zaradi tega trajne zdravstvene posledice. Podobno je z delavci v skladiščih in hladilnicah – pri napornem delu, za katero lastniki v zadnjem času najemajo predvsem tuje delavce prek agencij.

Takšne trgovske verige torej niso kaj dosti bolj »funkcionalne«, imajo pa strožjo disciplino, večji nadzor in nesindikalizirano delavstvo. To se sistematično deli, saj so delavke ves čas prisiljene v tekmovanje, katera bo dosegla višjo normo in postala šefica drugih. V zadnjem obdobju smo pričali tudi vse večjim pritiskom na delavke, ki se poskušajo povezovati v sindikat in v kolektivu ohranjati normalne človeške odnose. A pri Mercatorju si med vsem džumbusom in nervozo kupec lahko vsaj na prvi pogled razjasni, da gre za slabo delovno okolje, Hoferji, Lidli in drugi diskontniki pa delujejo kot sumljiva tiha gospodinjstva, za katera imaš ves čas občutek, da skrivajo dejansko stanje.

Nobene potrebe ni, da bi fetišizirali staro organizirano trgovino, kot se je po naključju vzpostavila v naših soseskah na prehodu stoletja. Nihče ne bo pogrešal dolgih vrst ali visokih cen. Obžalujemo pa lahko smrt še enega poklica. Namesto enakovrednih članov družbe, ki si s svojim delom lahko gradijo dostojno življenje, trgovine zdaj ustvarjajo zamenljive robote, ki po nekaj letih zlaganja, klicanja in smehljanja preprosto pregorijo. Tako trgovske verige pač nosijo dobičke lastnikom – pa kaj če v procesu spodkopljejo osnovne družbene odnose v našem okolju? Lastniki nas hočejo reorganizirati v družbo potrošnikov in prodajalcev, ki smo drug od drugega povsem ločeni. V taki družbi kot delavci ne moremo od šefov zahtevati ničesar več, lahko pa kot stranke zahtevamo hitro in ponižno postrežbo od delavke za blagajno. Ta proces razčlovečenja lahko z združevanjem v sindikate ustavijo le delavke same, pri čemer pa si zaslužijo solidarnost vseh nas na drugi strani blagajn. x